

Analyse inrichting digitale toegankelijkheid in het hoger onderwijs

Knelpunten, successen en tips

ECIO
leren
zonder belemmering

Inhoud

Inleiding 3

Knelpunten en successen in het organiseren van digitale toegankelijkheid 5

1. Inzetten van ervaringsdeskundigheid 5
2. Melden van ondersteuningsvraag 5
3. Kennis en bewustwording bij onderwijsprofessionals 6
4. Digitale toegankelijkheid als onderdeel van het curriculum 7
5. Delen van goede voorbeelden 7
6. Werkgroep digitale toegankelijkheid 8
7. Draagvlak bestuur en directie 8
8. Beleggen van verantwoordelijkheid 9
9. Borgen in beleid 10
10. Kennisuitwisseling met experts 10

Tips voor onderwijsinstellingen 11

Referenties 13

Inleiding

Digitale toegankelijkheid kan het verschil maken voor studenten met een ondersteuningsvraag om wel of niet te kunnen studeren. 38% van de studenten in het hoger onderwijs heeft een functiebeperking, 37% van deze studenten ervaart hierdoor belemmeringen bij het volgen van de studie (Van den Broek et al., 2023). Onderwijs wordt op verschillende manieren digitaal aangeboden, door bijvoorbeeld online lessen, digitaal studiemateriaal en digitale leeromgevingen. Wanneer deze vormen niet digitaal toegankelijk worden aangeboden, kunnen studenten met een ondersteuningsvraag hierdoor grote belemmeringen ervaren.

Informatie in het hoger onderwijs wordt nog niet altijd toegankelijk aangeboden (Schreurs et al., 2023). Toegankelijke technologieën kunnen helpen bij het verlichten van belemmeringen die gepaard gaan met het studeren met een ondersteuningsvraag (Velleman, 2022). Om technologieën te gebruiken zijn we afhankelijk van wat we kunnen zien, horen, zeggen, aanraken, leren en onthouden. Voornamelijk studenten met een visuele beperking, auditieve beperking en dyslexie zijn gebaat bij toegankelijke technologieën en online studiemateriaal. Maar ook studenten met een motorische beperking, wat bijvoorbeeld invloed kan hebben op het gebruik van een toetsenbord of muis, zijn hier afhankelijk van. Wanneer alle studenten de mogelijkheid hebben om gebruik te maken van digitaal onderwijs, informatie en dienstverlening, spreken we van digitale toegankelijkheid.

Digitale toegankelijkheid is niet alleen gewenst om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een ondersteuningsvraag te bevorderen, onderwijsinstellingen hebben hiervoor ook een wettelijke verplichting. Op basis van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte en het Beoordelingskader accreditatiestelstel hoger onderwijs Nederland van de NVAO hebben onderwijsinstelling de verplichting om toegankelijk te zijn. Ook de Wet Digitale Overheid/AMvB Besluit Digitale Toegankelijkheid en de European Accessibility Act vanaf 2025 raken hier aan.

Doel van deze publicatie

Op dit moment is er weinig zicht op de stand van zaken rondom digitale toegankelijkheid binnen hoger onderwijsinstellingen. We hebben onderzoek uitgevoerd naar de inrichting van digitaal toegankelijk onderwijs binnen hoger onderwijsinstellingen. In deze publicatie rapporteren we de resultaten. Het doel van deze publicatie is drieledig:

- Inzicht krijgen in hoe digitaal toegankelijk onderwijs binnen hoger onderwijsinstellingen wordt ingericht;
- Knelpunten op het gebied van digitaal toegankelijk onderwijs blootleggen;
- Succesfactoren en goede praktijkvoorbeelden verzamelen en verspreiden.

Aanpak van dit onderzoek

Om inzicht te krijgen in de doelen van dit onderzoek hebben we vanuit het netwerk Digitale toegankelijkheid verdiepende interviews gehouden met drie hogescholen, twee universiteiten en een expert op het gebied van digitale toegankelijkheid. We hebben gesproken met onderwijsprofessionals met verschillende functies zoals beleidsadviseur en medewerker centrale diensten/ondersteunende afdeling. De selectie voor de interviews is gemaakt op basis van onderwijsinstellingen die zich hebben opgegeven naar aanleiding van een oproep. De onderwijsprofessionals zijn bevraagd op hun ervaringen met het inrichten van digitale toegankelijk op hun onderwijsinstelling. Dit betreft zowel de huidige stand van zaken op hun onderwijsinstelling als over eigen goede voorbeelden, belemmeringen en doelen op het gebied van digitale toegankelijkheid. Er is alleen gesproken met onderwijsinstellingen die zich gericht inzetten om het onderwijs digitaal toegankelijk te maken. De expert – Eric Velleman, Lector Inclusive Digital Design and Engineering bij de HAN – reflecteerde op de interviews die met de onderwijsinstellingen zijn gehouden.

Leeswijzer

Deze publicatie is geschreven voor onderwijsprofessionals in het hoger onderwijs. Aan de hand van interviews met onderwijsinstellingen zijn de successen, knelpunten en kansen in kaart gebracht die worden ervaren wanneer zij aan de slag gaan met digitale toegankelijkheid. In hoofdstuk 2 gaan we in op de knelpunten en successen die hoger onderwijsinstellingen ervaren bij het organiseren van digitale toegankelijkheid op de onderwijsinstelling. In hoofdstuk 3 worden tips aan onderwijsinstellingen gegeven, gebaseerd op de verschillende kansen die de geïnterviewden zien om digitale toegankelijkheid binnen de onderwijsinstelling te verbeteren.

Knelpunten en successen in het organiseren van digitale toegankelijkheid

Tijdens de interviews komt het belang van digitale toegankelijkheid in het hoger onderwijs naar voren. Het inrichten van digitale toegankelijkheid binnen de onderwijsinstelling zorgt ervoor dat studenten zelfstandig de opleiding kunnen doorlopen. Een toegankelijk inschrijfproces is een belangrijk voorbeeld. Wanneer studenten zich niet zelf kunnen inschrijven voor terugkerende zaken, zoals toetsen en vakken, omdat de digitale toegankelijk niet goed is geregeld, worden studenten op herhaaldelijke momenten belemmerd in het studieproces. Dit proces goed inrichten is dus een cruciale aanpassing voor studenten met een ondersteuningsvraag. De knelpunten en successen die tijdens de verdiepende interviews met onderwijsprofessionals naar voren zijn gekomen worden in onderstaand hoofdstuk uitgelicht.

" Studenten zonder ondersteuningsvraag zijn ook vaak gebaat bij een digitaal toegankelijke omgeving."

1. Inzetten van ervaringsdeskundigheid

Studenten die het onderwijs beter kunnen volgen wanneer het digitaal toegankelijk wordt aangeboden, hebben zelf vaak al veel kennis van het thema en de hulpmiddelen die zij nodig hebben. Zij kunnen dan ook bijdragen aan het in kaart brengen van knelpunten en meedenken over oplossingsrichtingen. Daarnaast zijn er ook studenten die zelf al veel tijd en middelen hebben geïnvesteerd om de door hun gebruikte materialen digitaal toegankelijk te maken. Hun kennis en ervaringsdeskundigheid is van belang om als onderwijsinstelling goede keuzes te maken die aansluiten bij de wens van de uiteindelijke gebruikers. Daarbij moet ook de ervaringsdeskundigheid van onderwijspersoneel die gebaat zijn bij deze middelen niet vergeten worden.

Tip!
De geïnterviewden geven aan dat ze in gesprek gaan met een studentenplatform om ideeën hierover voor te leggen aan de doelgroep en deze te testen.

2. Melden van ondersteuningsvraag

Helaas geven studenten hun hulpvraag niet altijd aan, wachten ze hiermee te lang en/ of stoppen ze zelfs met de opleiding zonder dat ze wisten over de mogelijkheden voor voorzieningen.

Succes!
Volgens de geïnterviewden zijn de meeste studenten, die gemeld hebben dat ze bepaalde voorzieningen nodig hebben, gemiddeld genomen goed geholpen wanneer een specifiek onderdeel van hun studieproces digitaal toegankelijk is gemaakt.

Knelpunt
De geïnterviewden geven aan dat het melden van de behoeften door (aspirant)studenten, maar ook onderwijspersoneel, belangrijk is. Hiermee krijgen ze niet alleen inzicht in de gewenste ondersteuningsbehoeften, maar brengen ze ook in kaart welke knelpunten studenten en onderwijspersoneel op het gebied van onder andere digitale toegankelijkheid ervaren. Hierbij is het ook van belang dat onderwijsinstellingen zelf actief de studenten en onderwijspersoneel benaderen om deze kennis op te doen.

Op basis van deze input kunnen onderwijsinstellingen aan de slag gaan en zijn ze steeds beter in staat om aan de voorkant al digitale toegankelijkheid te bieden voor alle studenten.

3. Kennis en bewustwording bij onderwijsprofessionals

Om de student te ondersteunen en stimuleren de ondersteuningsbehoefte te melden, is er onder andere bewustwording over het belang van digitale toegankelijkheid binnen de gehele onderwijsinstelling nodig.

Knelpunt
De geïnterviewden geven aan dat er binnen een onderwijsinstelling grote verschillen zijn tussen faculteiten, afdelingen en opleidingen in hoeverre er gewerkt wordt aan digitale toegankelijkheid. Daarbij is er een groot verschil in de kennis en expertise die aanwezig is op alle lagen van de onderwijsinstelling. Het gevaar hierbij is dat wanneer er onvoldoende medewerkers zijn met expertise op digitale toegankelijkheid, het van de agenda verdwijnt of niet genoeg draagvlak krijgt.

Van onderwijsprofessionals kan niet verwacht worden dat ze allemaal evenveel kennis hebben over digitale toegankelijkheid. De werkdruk van docenten is hiervoor te groot. Daarnaast is de diversiteit aan gebruikers van het leermateriaal en hun behoeften op het gebied van digitale toegankelijkheid groot. Er is veel expertise nodig om het voor iedereen toegankelijk te maken. Velleman benadrukt dat digitale toegankelijkheid nog vaak een onderdeel is van het grotere ‘diversiteit en inclusiviteitsbeleid’. Zijn ervaring leert dat digitale toegankelijkheid vaak maar een klein onderdeel hiervan uitmaakt, waardoor het niet de expertise en aandacht krijgt om het goed te implementeren.

Het is van belang dat onderwijspersoneel wordt ondersteund bij het aanbieden van digitaal toegankelijk onderwijs. Geïnterviewden geven aan dat er vaak praktische vragen spelen als, ‘wat betekent het voor de digitale toegankelijkheid als ik een plaatje toevoeg?’.

Knelpunt
Geïnterviewden merken op dat een groot deel van het onderwijspersoneel geen concreet beeld heeft van wat toegankelijkheid inhoudt. Hierbij wordt vaak aan de fysieke toegankelijkheid van de onderwijsinstelling gedacht, maar niet aan de digitale toegankelijkheid. Voor deze bewustwording en kennisverspreiding zijn er tijd en middelen nodig bij de onderwijsprofessionals om de expertise hierop te vergroten.

Tip!
De geïnterviewden vinden het belangrijk dat kennis over digitale toegankelijkheid afdelingsoverstijgend te delen. Vaak zijn verschillende afdelingen betrokken bij het bieden van digitaal toegankelijk onderwijs en zijn niet alle afdelingen even op de hoogte van de rol die zij zouden kunnen spelen.

Succes!
Een geïnterviewde vertelde dat een presentatie over digitale toegankelijkheid leidde tot een discussie in een afdelingsoverstijgend overleg. Deze discussie vergrootte de bewustwording, vooral bij de afdelingen Inkoop en Facilitaire dienst. Zij waren zij niet op de hoogte dat dit een factor was die zij konden meenemen in hun diensten en welke rol zij hierin konden spelen.

4. Digitale toegankelijkheid als onderdeel van het curriculum

Om ervoor te zorgen dat alle toekomstige systemen en technologieën voor iedereen toegankelijk zijn, moeten de makers van de toekomst bewust zijn van digitale toegankelijkheid en weten aan welke richtlijnen ze zich hiervoor moeten houden. Velleman pleit ervoor dat het onderwerp wordt meegenomen in alle IT-opleidingen. Het is een kans om ervoor te zorgen dat het thema op de agenda staat en in het DNA van de onderwijsinstelling terecht komt. Maar ook in bijvoorbeeld communicatie-opleidingen en de lerarenopleiding is het van belang dat digitale toegankelijkheid onderdeel is van het curriculum en de toekomstige professionals dit automatisch meenemen in hun implementatie.

5. Delen van goede voorbeelden

Het thema digitale toegankelijkheid begint volgens de geïnterviewden vaak op kleinschalig niveau en is gericht op maatwerk. Ze geven aan dat bij elke vraag van een nieuwe student het wiel opnieuw wordt uitgevonden.

Succes!
Door individuele vraagstukken van studenten komen de onderwijsprofessionals in aanraking met het thema en worden ze bewust van de actie die ondernomen moet worden. Vervolgens ontstaan er verschillende oplossingen voor de individuele vraagstukken die bij studenten spelen.

Sommige hulpvragen worden heel makkelijk opgelost, zoals bijvoorbeeld door het schrijven van een artikel of leermateriaal waarbij gelet wordt op het werken met koppen, contrast, lettertype, beschrijving van afbeeldingen. Andere vraagstukken zijn minder makkelijk op te lossen, maar zorgen wel stap voor stap voor een meer digitaal toegankelijke omgeving. Een voorbeeld hiervan is het aanpassen van het inschrijfproces, waar vaak meer teams en andere professionals voor nodig zijn.

Succes!
Geïnterviewden geven aan dat men met deze kleine initiatieven goede voorbeelden heeft die breed gedeeld kunnen worden binnen de onderwijsinstelling. Zodra een andere opleiding eenzelfde hulpvraag heeft, kunnen deze initiatieven ondersteunend zijn om mogelijkheden, de noodzaak en de meerwaarde te benadrukken.

Velleman beaamt dit. Hij ziet dat er veel versplintering is op het gebied van digitale toegankelijkheid op grote onderwijsinstellingen. Hierdoor zijn er vaak veel goede initiatieven, maar blijven die binnen één opleiding of faculteit. Het is belangrijk dat deze goede voorbeelden worden verzameld en gedeeld.

6. Werkgroep digitale toegankelijkheid

Een manier om goede voorbeelden instellingsbreed te delen en digitale toegankelijkheid breed binnen de onderwijsinstelling te implementeren, is het opzetten van een werkgroep met medewerkers vanuit de gehele onderwijsinstelling. Vaak zijn er maar een paar aanjagers binnen een onderwijsinstelling. Voor de aanjagers is het fijn om gelijkgestemden te hebben op het thema inclusie en specifiek het thema digitale toegankelijkheid. Door meer verbinding met andere opleidingen te hebben, is er een groter bereik, kunnen behoeften beter gesignaleerd worden, ontstaat er een leeromgeving en is er een mogelijkheid om als netwerk het thema aan te jagen binnen de onderwijsinstelling.

Knelpunt	**Succes!**
Geïnterviewden geven aan dat zo'n netwerk op dit moment vooral bottom-up ontstaat.	"We zitten nu in de fase dat een aantal mensen ambassadeur kunnen worden, maar dat het nog niet echt belegd is in een functie. Het besluit om met de aanjagers/ambassadeurs stevigere grond te krijgen loopt nog, zodat het geformaliseerd wordt in hun functie."

7. Draagvlak bestuur en directie

Wanneer het thema digitale toegankelijkheid niet vanuit het bestuur wordt gedragen, ontstaan er problemen bij de borgen en implementatie van digitale toegankelijkheid.

Knelpunt
De geïnterviewden ervaren een probleem met het verkrijgen van steun van het management en de directie. Dit probleem ontstaat doordat netwerken en aanjagersrollen op een bottom up manier worden gevormd. Ze benadrukken de noodzaak van meer steun vanuit het hoger management om effectiever te zijn. Als de directie digitale toegankelijkheid als prioriteit stelt, worden onderwijsprofessionals aangemoedigd of zelfs verplicht om hieraan te werken. Dit leidt tot duidelijke beleidslijnen, middelen, procedures en protocollen met betrekking tot digitale toegankelijkheid.

Succes!
"Tot nu toe is alles vanuit onderop gedaan, maar het werd niet van bovenop gedragen. Dat is nu anders. En nu is het zaak om het geïmplementeerd te krijgen."

Een knelpunt in de implementatie en borging van digitale toegankelijkheid is de wissel van een bestuurslid of directeur die het thema hoog op de agenda heeft. Een nieuw bestuurs- of directielid moet opnieuw worden meegenomen in het belang van het thema digitale toegankelijkheid. Ook in deze laag van de organisatie is inzet op bewustwording nodig, mede om ervoor te zorgen dat het tempo van implementatie niet lijdt onder een bestuurswissel.

Knelpunt
Zo gaf een van de geïnterviewden aan: "Waar een eerder bestuurslid vraagt om een plan te schrijven om de digitale toegankelijkheid binnen de onderwijsinstelling te verbeteren, moet een volgend bestuurslid weer overtuigd worden van het belang hiervan. Dit zorgt voor vertraging."

8. Beleggen van verantwoordelijkheid

Het implementeren en borgen van digitale toegankelijkheid in alle lagen van de instelling heeft tijd nodig. Het is niet op te lossen met quick-fixes en is een longitudinaal proces. Geïnterviewden geven aan dat in dit proces op verschillende manieren en momenten weerstand wordt ervaren en dat deze herhaaldelijk weggehaald moet worden. Niet elke onderwijsprofessional hoeft en kan expert te zijn op het gebied van digitale toegankelijkheid.

Tip!
Zo geeft een van de geïnterviewden aan dat het rendabel is om binnen de verschillende lagen een aantal medewerkers te hebben die expertise hebben op dit thema. Collega's kunnen bij deze medewerkers terecht met vragen over digitale toegankelijkheid.

Velleman beaamt dit, het beleggen van verantwoordelijkheid is hierbij van belang. Daarnaast kan het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en de aankomende European Accessibility Act in 2025 draagvlak creëren en een impuls geven aan de realisatie van inclusiever onderwijs en daarbij de digitale toegankelijkheid.

9. Borgen in beleid

Een meerjarenplan is nodig om digitale toegankelijkheid te borgen in beleid, eigenaarschap te beleggen, en leertrajecten, draaiboeken en curricula te ontwikkelen. In het meerjarenplan kan worden verwezen naar de urgentie van het thema. Vanuit intrinsieke motivatie ('wij willen dat iedere student mee kan doen'), maar ook vanuit externe wetgeving bijvoorbeeld ('gezien de huidige en toekomstige wetgeving moeten wij als onderwijsinstelling gaan voldoen aan de volgende eisen op het gebied van digitale toegankelijkheid'). Verschillende wettelijke kaders rondom digitale toegankelijkheid zijn hier te vinden. Verder kan een onderwijsinstelling in dit plan ook de keuze maken om digitaal toegankelijk lesmateriaal als één van de eisen opnemen. Hiervoor is beleid en besluitvorming nodig.

Knelpunt
Geïnterviewden geven aan dat onderwijsinstellingen geen tot weinig invloed hebben op de toegankelijkheid van leermateriaal dat door uitgevers wordt aangeboden. Zij ervaren dat uitgeverijen vasthouden aan auteursrecht waardoor leermaterialen niet aangepast of gekopieerd mogen worden.

10. Kennisuitwisseling met experts

Naast dat er intern kennis met elkaar uitgewisseld kan worden, zijn er ook kennisorganisaties die op digitale toegankelijkheid focussen. Zij kunnen onderwijsinstellingen verder helpen in het maken van keuzes of bewust worden van verschillende mogelijkheden binnen het thema.

Tip!
Geïnterviewden benoemden kennisuitwisseling met experts als belangrijke bron voor nieuwe kennis en bewustwording. Ze noemden hierbij onder andere Stichting Accessibility, zij kunnen instellingen verder helpen met een scan.

In het landelijk netwerk Digitale Toegankelijkheid van ECIO vindt al veel uitwisseling plaats van kennis en ervaringen binnen hoger onderwijsinstellingen en het mbo. Elke onderwijsinstelling kan bij het netwerk aansluiten.

Tips voor onderwijsinstellingen

Dit onderzoek is uitgevoerd om inzicht te krijgen in hoe hoger onderwijsinstellingen aan de slag zijn gegaan met digitale toegankelijkheid en welke knelpunten en successen ze hierbij hebben ondervonden. Hiervoor hebben we gesprekken gevoerd met vijf hoger onderwijsinstellingen en een expert. Uit deze interviews komt naar voren dat digitale toegankelijkheid vaak bottom-up begint. Er is één aanjager of er wordt maatwerk geleverd naar aanleiding van een vraag van een student. Hierna ontstaat er vaak versplintering, en zijn er verschillende losse initiatieven per opleiding. Volgens de geïnterviewde onderwijsinstellingen zijn er verschillende kansen om digitale toegankelijkheid binnen de onderwijsinstelling te verbeteren:

1. Creëer een netwerk

Door een werkgroep op te zetten met medewerkers vanuit de gehele onderwijsinstelling kan digitale toegankelijkheid breed binnen de onderwijsinstelling worden geïmplementeerd. Door meer verbinding met andere opleidingen op te zoeken is er een groter bereik, kunnen behoeften beter gesignaleerd worden en is er een mogelijkheid om als netwerk het thema aan te jagen binnen de onderwijsinstelling.

2. Eigenaarschap

Om te waarborgen dat digitale toegankelijkheid op de agenda blijft staan is het nodig om medewerkers met expertise om dit thema te hebben. Deze medewerkers zijn verantwoordelijk voor digitale toegankelijkheid, maar fungeren ook als aanspreekpunt voor de vragen hierover van hun collega's.

3. Bewustwording is een doorlopend proces

Bewustwording over het belang van digitale toegankelijkheid is op verschillende lagen van de onderwijsinstelling van belang. Elke medewerker moet hiervan op de hoogte zijn, dit kan geborgd worden door het in onder andere in het onboardingsprogramma van nieuwe medewerkers terug te laten komen.

4. Biedt ondersteuning aan (onderwijs)professionals

Naast het blijven creëren van bewustzijn bij docenten en andere medewerkers, moeten (onderwijs)professionals ook ondersteund worden bij het digitaal toegankelijk maken van hun lesmaterialen. Dit kan door sessies te organiseren waar praktische handvatten gegeven worden, zoals: wat betekent het als ik een plaatje in mijn PowerPoint toevoeg?

5. Creëer borging en draagvlak

Het is van belang dat het thema doorgroeit en onder de aandacht blijft bij de gehele onderwijsinstelling. Het thema moet daarom ook bij het bestuur gedragen worden. Zij zijn nodig om ervoor te zorgen dat het geborgd en geïmplementeerd kan worden. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap en de aankomende European Accessibility Act in 2025 kunnen draagvlak creëren en een impuls geven aan de realisatie van inclusiever onderwijs en daarbij de digitale toegankelijkheid.

6. Betrek de eindgebruiker bij het organiseren van digitale toegankelijkheid

De toegankelijkheid die gerealiseerd wordt, moet helpend zijn voor de eindgebruikers. Dit zijn onder andere de student, maar ook medewerkers van de onderwijsinstelling. Zij hebben vaak veel kennis van het thema en de hulpmiddelen die nodig zijn. Betrek hen bij het inrichten van een digitaal toegankelijke onderwijsinstelling.

Referenties

Broek, A. van den, Termorshuizen, T., & Cuppen, J. (2023). *Monitor Beleidsmaatregelen hoger onderwijs 2022-2023*. ResearchNed.

Schreurs, M., Scheeren, L., & Bakker, M. (2023). *Toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor studenten met een functiebeperking: Bevorderende en belemmerende in het eerste jaar van het hoger onderwijs*. ECIO.

Velleman, E. (2022). *Accessibility Agents and the Future of Inclusive Digital Design & Engineering*. HAN University of Applied Sciences.

Colofon

Titel
Inrichten van digitale toegankelijkheid in het hoger onderwijs, knelpunten, successen en tips

Auteurs
Marit Schreurs, Lotte Scheeren (ECIO)

Vormgeving
MEO

Uitgave
© ECIO, 2023

algemeen@ecio.nl | www.ecio.nl

ECIO, Expertisecentrum Inclusief Onderwijs, informeert, adviseert en ondersteunt universiteiten, hogescholen en het mbo bij vraagstukken rondom inclusief onderwijs en studentenwelzijn. Zodat studenten met een extra ondersteuningsvraag met succes hun opleiding kunnen doorlopen en kunnen doorstromen naar een baan die bij hen past. Wij zetten ons, samen met studenten en onderwijsinstellingen, in voor leren zonder belemmering; voor het creëren van bewustzijn over het belang van inclusief onderwijs, gelijke kansen en het doorbreken van taboes. ECIO adviseert en helpt onderwijsorganisaties bij:

- beleid ontwikkelen voor inclusief onderwijs
- expertise vergroten rondom ondersteuningsvragen
- kennis vergaren en delen via netwerken en ontmoetingen

Deze uitgave is op zorgvuldige wijze en naar beste weten samengesteld. Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van van teksten, ideeën en resultaten uit deze publicatie is vrij toegestaan, mits met bronvermelding.

Deze uitgave is financieel mogelijk gemaakt door het ministerie van OCW.